

Data viii Kalend. Augusti, anno, Christo propitio, A 3^b. Actum Strazbur civitate in Dei nomine feliciter. Amen.

^a Anni regni Lothariani in Italia ab an. 820 repetuntur, quo regem istius provinciae declaratum esse Lotharium necesse est; cum in aliis diplomatibus hujus imperatoris, ubi annus imperii et regni separatim designantur, hic vicenarij numero illum semper excedat, quamvis enim Bernhardus Lango-

bardorum rex jam anno 818 obierit, non tamen illico compressi erant subditi, ejus partibus addicti, ut conjicit Chiffletius in probationibus Hist. Tornuc., pag. 268. Cf. D. de Saint Marc, *Abrégé chronologique de l'histoire générale d'Italie*, tom. I, pag. 467.
^b Indictio 3 respondet anno 840.

LUDOVICI PII EPISTOLÆ.

EPISTOLA PRIMA

LUDOVICI AD MAGNUM ARCHIEPISCOPUM SENONENSEM.

Mittit exemplum a regulæ canonicorum decretæ in concilio Aquisgranensi.

(Anno 816.)

[Baluz., *Capitul.*, tom. I, pag. 454.]

Gloriosissimus Ludovicus, supremo munere victor semper Augustus, venerabili in Christo Magno, Senonica urbis archiepiscopo, in Domino salutem.

Sicut vobis nuperrime in sacro conventu, quem Deo annuente Aquisgrani palatio aggregavimus, ubi multa, favente Christo ecclesiastice, imo catholice, acta sunt, meminimus promississe, misimus, tuæ venerandæ paternitati per præsentis missos nostros, Ermenfredum videlicet et Haymonem, formulam canonicæ institutionis quam idem sacer conventus ex sanctorum Patrum sparsim digestis sententiis colligere atque in unum congerere studuit: quam quia vobis transcribendi angustia temporis facultate denegavit, studii nostri fuit eam diligenter transcribi jubere, ut absque ulla depravatione aut detruncatione textus ejus ad vos usque incolumis perferretur. Proinde has litteras ad tuam direximus sanctitatem, per quas jubemus ut memor admonitionis nostræ, suffraganeos tuæ dioceseos loco et tempore competenti ad te convocare studeas, et eandem Institutionem per singula capitula coram ecclesiasticis ordinibus prælegi facias, et qualiter eam sacer conventus ob emolumentum animarum instruere salubriter curaverit, patenter edoceas, et his qui canonicæ professionis censentur nomine, secundum ministerium tibi divinitus collatum, et nostræ auctoritatis præceptum, coram memoratis missis nostris observandam percenseas. Eorum autem qui tardioris sunt ingenii, et eam forte plene intelligere nequeunt, tuo sive comprovincialium tuorum episcoporum dono scientiæ polentium studio, ejus notitia sensibus perfundatur.

^a Tam laudabile Ludovici Pii consilium, quod auctores illorum temporum summopere celebrarunt, alii, re minus considerata, reprobarunt posterioribus sæculis; et ut opinioni suæ potiorem fidem conciliarent, quidam slexerunt vocem insigni prodigio cælitus eidem exprobrasse Ludovico, quod Ecclesiæ venenum addidisset. Quapropter Cointius anno 817, num. 140 et seqq., examinat quid Petrus Damiani, qui scripsit opusculum xxiv contra canonicos, qui licet in commune fructibus ecclesiarum

Nam et tuam nihilominus providam volumus esse beatitudinem, ut eam solerti cura prædicti missi nostri omnes, prout insinuaveris, transcribere absque ulla depravatione et detruncatione præmoneant; quoniam qualiter diligenter studioseque, distincte et aperte transcribatur, illos satis Instituimus. Cujus nempe exemplar idcirco in armario palatii nostri recondi fecimus, ut per hoc nosse et inquirere possemus utrumne ab aliquo negligenter transcripta fuerit; quia, ut comperimus, dum in eodem sacro concilio perlegeretur, antequam coram nobis ab eodem concilio prolata, et necdum mensura cibi et potus plene statuta fulset, invidi magna ex parte illam detruncantes, quædam capitula inconsulte ex ea transcripserunt. Unde necesse est ut si aliquem in tua diocesi tale fecisse repereris, hujusmodi factum coram provincialium tuorum episcoporum conventu, et coram præscriptis missis nostris, frustreris, et hanc authenticam, ut præmisimus, diligenter, sicut missi nostri eis insinuaverint, transcribi percenseas. Volumus ergo ut omnes prælati canonicorum diligenter illam transcribant, studiose intelligant, efficaciter, quantum Dominus eis posse dederit, ob suam subditorumque utilitatem opere adimplere procurent; ut quando nos, sicut in eorum sacro et venerabili concilio generaliter omnibus diximus, missos nostros hujus negotii inquirendi gratia per universum imperium nostrum, Kalendis Septembris venturis, direxerimus, omnes, prælati videlicet et subditi, juxta capacitatem et possibilitatem suam, eadem instructione informati atque instructi, ejusdem operatores inveniantur strenui. Quoniam diligentem indaginem, vita comite, inquirere jubebimus qualiter unusquisque prælatorum ministerium suum expleat, qualiter jussioni nostræ in claustris et cæteris canonicorum necessariis habitationibus, et in eorum stipendiis standis, et receptaculis pauperum preparandis obtemperaverint,

alerentur, pecuniam aliaque bona seorsum possidebant; quid Joannes Mauburnus, qui Livriacensi monasterio diocesis Parisiensis præerat anno 1500, in regulam Aquisgranensem et in ipsum Ludovicum scripsit: eosque hæc in re deceptos esse ostendit, ut ibidem legere est. Vide etiam Pagium ad an. 816, num. 16 et 17. Duas alias epistolas de eodem argumento misit Ludovicus, alteram Sichario archiep. Burdegalensi per Adalelmum, alteram Arnoni archiep. Salzburgensi per Nothoneum.

vel quis clericum suum secundum hujus institutionis normam et cætera spiritalia exercitia informare studuerit, aut si quis quem eorum quos in Dei servitio rationabiliter gubernare potuit, causa avaritiæ abjecerit : quia ut hæc quæ præmisimus, absque ullius difficultatis oppositione, in locis in quibus facta needum erant, fieri opportunissime possent, unius anni spatium, sicut nosti, ad hæc peragenda tribuimus. Qui vero hoc annuo tempore nostræ, imoque Dei jussioni, juxta vires obtemperare neglexerit, cæteris, ne talia facere audeant, terrorem procul dubio incutiet. Misimus itaque tibi institutionis formam quam idem sacrum et venerabile concilium ex sanctorum Patrum sententiis diligenter excerptis, et sanctimonialibus in uno collegio canonicè degentibus observandam percensuit : quam sive per te, sive per comprovinciales tuos episcopos, in omnibus tuæ dioceseos puellaribus monasteriis, in quibus canonicè vivitur, studiose præscriptam haberi volumus. Sed et hoc decernimus ut a vobis tam abbatissis quam cæteris sanctimonialibus tradatur, et qualiter eam tenere debeant vestro studio informetur. Cæterum nisi aliquam abbatisarum quando nos ad præsentiam nostram venire jusserimus, alio tempore volumus ut abbatissæ propriis in monasteriis resideant, et secundum hanc institutionis formam vivere sibi subjectas gubernare decertent; et nullis illarum per villas residendi, aut foras qualibet occasione accepta evagandi, suisque voluptatibus deserviendi, licentiam attribuant. Quanquam enim nonnulli clerici monasteria puellarum, et nonnulli laici monasteria virorum etiam ac puellarum habeant, tuæ tamen debet providere solertissima industria ut in omnibus locis sub tua diocesi constitutis, ubicunque congregationes clericorum et sanctimonialium sunt, juxta possibilitatem et facultatem rerum secundum hujus institutionis formam vivant; quia nulla est omnino ecclesia, quæ facultates habeat, ubi non possint tot talesque gubernari qui divinum expleant officium, et ubi hospitalitas juxta vires non possit diligi. Nos quoque præfatos missos nostros ad tuam sanctitatem ideo direximus, ut tuum cæterorumque ecclesiasticorum in tua diocesi consistentium diligenter atque subtiliter in hoc negotio iatuerentur studium, et tibi opem in cæteris commoneandis ferrent; qui et nobis referrent qualiter prælati et prælatæ eam libenter susceperint, diligenterque transcribere studuerint, et devote adimplere juxta vires curaverint; quoniam tandiu illos in tua vel comprovincialium tuorum diocesi morari et discurrere nna cum misso tuo jussimus, donec ab omnibus memoratæ formulæ transcriberentur; ut videlicet cuncta procurantes, diligentorque taxantes, cum ad nos illos redire opere expleto tempus permiserit, cuncta quæ acta sunt vestro utrorumque scripto notentur, atque per ipsos tuumque missum nostræ dignoscentiæ intimentur;

ut sciamus quibus gratiarum actiones referre, quosque etiam dignis correptionibus corrigere debeamus. Si vero aliquis tuæ diocesis eidem institutioni nostræque admonitioni procaciter reniti voluerit, et ea quæ ab eodem sacro et venerabili concilio constituta atque decreta sunt, quantum Dominus eis posse dederit, observare contempserit, præcipimus ut si antea hujusmodi non se correxerit, quicumque ille est, ante præsentiam nostram tua vel missorum nostrorum admonitione venire festinet; quatenus a nobis juxta quantitatem culpæ digne corrigatur. Direximus præterea tibi pondus et mensuram secundum quam clericis et sanctimonialibus panis et potus æqualiter tribuenda sunt, quæ ut ab omnibus firmissime atque inviolabiliter teneatur [Leg. vid. teneantur], decernimus, et ne quid incrementi aut detrimenti a quoquam patiantur, modis omnibus inhibemus. Tuam igitur in calce hujus epistolæ admonemus sanctitatem, ut secundum ministerium tibi divino munere collatum, nostræ in hoc negotio saluberrimæ admonitioni obedienter atque inexcusabiliter pareas, et cæteris in parendo exemplum bonum tribuas. Dignum quippe est ut quanto sublimius sacerdotii dignitate aliis superemines, et a nobis venerabiliter diligeris, tanto magis ad Dei nostramque voluntatem faciendam devotiorem te atque promptiorem exhibeas. Vale in Domino, et ora pro nobis.

EPISTOLA II

LUDOVICI AD MONACHOS ANIANENSES.

(Anno 821.)

[Apud D. Bouquet., *Recueil des Hist.*, tom. VI, ex tabulario Anianensi.]

In nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovicus imperator Augustus venerabilibus fratribus in Aniano sive Gellone monasterio constitutis.

Proxime accedit Agobardum archiepiscopum ad nostram devenisse præsentiam, indicans nobis quomodo eo presente et Nibridio archiepiscopo, sine mora omnes pari consensu Tructesindum super vos elegissetis abbatem. Cui factis, quia rationabile nobis videbatur, assensum præbere non distulimus, desiderantes ac optantes ut pietas divina id ad suam et ad vestram communem salutem proficere faciat; et ille patris ac pastoris inter vos locum obtineat, et vos, ut Christi oves, pari humilitate et devotione, sicut dignum et rectum est, subditi et obedientes ei sitis. Et hæc obedientia vel humilitatis subjectio charitatis munimine est roboranda; quæ sine simulatione falsæ extrinsecus ostentationis in vobis fieri necesse est. Vos enim optime nostis cum quanto studio ac sudore a beatæ memoriæ domno Benedicto Patre vestro locus iste primo inchoatus est ac constructus est: deinde qua diligentia ille nitebatur, ut vos, quos divina superni Pastoris gratia per suæ devotionis instantiam inibi coadunaverat, secundum monasticæ vitæ regulam recte conversaremini. Quod et Deo largiente, juxta id, quod desideravit, ad effe-

* Agobardus Lugdugensis erat archiepiscopus, Nibradius Narbonensis.

ctum perduxit. Sed et de sacrosancto eodem examine per imperium a Deo nobis commissum longe lateque piæ conversationis normam coadoptavit, et vobis disseminare non destitit. Et cum profecto ita se res habeat dignum vos admonere statuimus, ut Deo cooperante id efficere studeatis, ne in diebus vestris res tam egregie inchoata et ad incrementum perducta, quolibet casu quidquam detrimenti sumat: sed tales semper per Dei misericordiam esse studeatis, ut de vobis possint, sicut prius, magistri et doctores sanctæ non solum regularis vitæ, verum omnis spiritalis normæ et præcipni apicis assumi, ubicunque necessitas vel voluntas fuerit. Porro Tructesindum abbatem vestrum admonitum esse volumus ut circa vos paternum exerceat amorem, et consideret secundum ætatem, vel valetudinem corporis, vel infirmitatis cujuslibet molestiam quid cui conveniat ex subjectis sibi, et caveat omnimodis ne in negligentes adeo fervida zeli castigatio modum excedat, ut eos pusillanimes reddat; nec apud observantes mandata Dei talis sit, ut torpore et desidia in eis rigorem constantiæ frangat; sed maxima discretione juxta Apostolum sit omnibus omnia factus, ut omnes ad se pertinentes salvare possit. Quod si forte evenerit, quod nos non optamus, ut ille extra regulam vobis a memorato Benedicto optime traditam in aliquo deviaverit, et magis voluerit quæ agenda sunt proprio arbitrio et voluntate quam vestro communi consilio agere, vos eum, ut charissimi fratres et filii, cum omni mansuetudine et patientia corrigite. Et si vobis assensum præbuerit, et per vos correctus fuerit, hoc Dei dono tribuatis: si vero ille pertinacior in sua, quo absit, permanere voluerit sententia, tunc nobis id significari prius faciatis, quam foris vicinis vestris notum fiat, quia cum in aliis regalem exerceamus potestatem, in vobis tamen paternum semper volumus obtinere affectum. Et quamvis hæc licentia a nobis sit vobis concessa, tamen summopere cavendum est ne de qualibet re adversus abbatem vestrum levi ira aut parva perturbatione inflammati, frustra pertinaci audacia adversus eum commoveamini. Nam si aliquis vestrum sine ratione adversus eum inflammabitur et nostras aures sine causa pulsaverit, nos adversus se noverit districta animadversione esse commotum, ut ille qui ejusmodi est cæteris fiat documentum; ne in posterum aliquis audeat adversus magistrum suum injuste consurgere. Vos quoque, seniores, in omnibus adjuvate eum, tam in districtione juniorum fratrum, quam etiam et reliqua utilitate monasterii, nec illum solum sub tanti ponderis onere gravari patiamini: Sed juxta Apostolum *invicem onera portate, et sic adimplebitis legem Christi*. Vos autem, juniores fra-

A tres, statuimus admonere ut in omnibus abbati vestro et senioribus vestris obedientes sitis et humiles, non protervi, non murmuratores, sed cum omni humilitate ac mansuetudine servate propositum vestrum. Nam si secus egeritis, ut aliquis vestrum adversus abbatem et fratres infletur, et non solum sibi, sed etiam aliis perversæ transgressionis fuerit invitamentum, et non sui abbatis et fratrum sustinuerit correctionem, hunc nobis cum festinatione mitti præcipimus, ut eum in talem locum dirigamus, unde ille vobis minime possit quidquam inferre scandali. Hæc vobis ideo scribere jussimus, ut cognoscere possitis quantam curam ac sollicitudinem de vobis habere desideramus. Eandem enim familiaritatem, quam cum piæ recordationis Benedicto abbate vestro habere visi sumus, si præcepta ejus custodire obedientes volueritis, vobiscum similiter habere volumus, et curam vestri ipsiusque monasterii semper agere. Et quia constat per chartam donationis prædicti Patris vestri eundem monasterium genitoris nostri prius, et denuo nostrum esse alodem, eandem licentiam, quam ipse prius et nos deinceps per præcepta immunitatis visi sumus concedere, perpetuis temporibus firmiter observare et inviolabiliter conservare promittimus: ut quodocunque divina vocatione prædictus abbas vel successores ejus de hac luce migraverint, quandiu inter vos tales invenire potueritis, qui ipsam congregationem secundum regulam sancti Benedicti regere valeant, per sæpe scriptam et roboratam nostram auctoritatem licentiam habeatis semper eligendi abbatem. Optamus vos pro nobis orantes ac sanctum propositum vestrum custodientes semper bene valere. Amen.

EPISTOLA III.

MICHAELIS ET THEOPHILI FILII ORIENTIS IMPERATORUM AD LUDOVICUM PIUM.

(Anno 824.)

[Apud D. Bouquet., *ibid.*, ex Baronio in *Annalibus ecclesiasticis*.]

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, unius soli veri Dei, Michael et Theophilus fideles in ipso Deo imperatores Romanorum dilecto et honorabili fratri Ludovico glorioso regi Francorum, Longobardorum, et ^b vocato eorum imperatori c.

... ^d Ex eo tempore omnes Christiani imperii nostri ad pacis unitatem et pristinam concordiam redierunt, glorificantes et magnificantes propugnatorem nostrum Dominum Jesum Christum qui ad unitatem fidei coadunare populum suum dignatus est in subjectionem quod ab eo est imperii nostri. Quocirca dignum existimavimus hæc quasi pacifico amico et spiritali fratri nostro, et, ut credimus, socio gaudii a Deo imperii nostri manifesta facere, quæ

Augustos et imperatores Romanorum unquam appellarunt.

^e Narrat Michael imper. motus a Thoma viro seditioso concitatos, ejusque necem: multa mentitur de Leonis imper. morte, et de adepto a se imperio.

^d Id est post reportatam de Thoma tyranno victoriam.

^a Corrigit Cointius, *coadunavit e vobis, et disseminare*.

^b Hic Ludovicus Pius vocatur imperator Francorum, non vero imperator Romanorum. Greci enim nec Carolum Magnum nec ejus in imperium Occidentale successores, quantumcunque eis indigerint,

nobiscum acta sunt, ut pariter, sicut unus ejusdem-
que fidei et religionis cultoribus facere oportet, lau-
dibus et hymnis collaudemus et glorificemus Salva-
torem nostrum Jesum Christum. Oportuerat enim
statim ^a in exordio imperii nostri, sicut spiritali fra-
tri nostro et pacifico amico, per veros apices no-
stros, quæ erga nos gesta sunt vobis manifestare:
sed, sicut supra dictum est, præfati tyranni et re-
bellis ac turpi morte condemnati Thomæ seditio fa-
cere prohibuit. Ac vero nunc dedit Deus nobis hoc
præsens et opportunum tempus post ejus interfectio-
nem, et coadunationem et concordiam populi nostri.
Et ideo justum existimavimus mittere ad vestram
gloriam Theodorum protospatharium nostrum et
stratigon, Nicetam sanctissimum metropolitani
Myrensem Lyciæ ^b Fortunatum archiepiscopum Ve-
netiæ, Theodorum reverendissimum diaconum et
œconomum istius sanctissimæ Dei catholicæ et ma-
gnæ ecclesiæ S. Sophiæ, et Leonem nostrum candi-
datum. Et non tantum per has syllabas, sed et per
ipsos viros annuntiamus vestræ gloriæ omnia quæ
proposita sunt, ut tam per eos quamque et per mis-
sos viros iterum scire possemus vestræ dilectionis
sanitatem, simulque fidelium vestrorum incolumita-
tem, nec non et omnium rerum vestrarum apud vos
consistentium prosperitatem. Porro per has nostras
veras et fideles syllabas corroboramus et confirma-
mus priorem pacem et amicitiam inter vos et nos
constitutam, deprecantes mediatorem ejusdem pacis
dominum qui dixit: *Pacem meam do vobis, pacem
meam relinquo vobis* (Joan. xiv, 27); eandem pacem
splendidiorem et robustiorem facere, et ostendere
temporibus et potestatibus præteritis, quoniam et
nos sic tenemus et speramus quod et vestra glorio-
sissima potestas ita consentiat, sicut et nostra. . . .

Sed et hoc vestræ Christo amabili dilectioni mani-
festamus, quia multi de ecclesiasticis seu et laicis
viris, alieni de apostolicis traditionibus facti, et ne-
que paternos terminos custodientes, facti sunt inven-
tores malarum rerum ^c. . . . Unde honorem
Ecclesiæ Christi quærentes, fecimus litteras ad sanctis-
simam papam antiquæ Romæ, et eas misimus per
prædictos missos nostros ad eum. . . . De cæ-
tero ordinet vestra spiritalis dilectio ut cum honore
omni et illæsiōne ad eum veniant. . . . Causa memo-
riæ dilectionis quæ inter nos est, misimus per
prædictos missos nostros prasinovultim unum, mi-
linovultim unum ^d, Tyria ^e duo, blattas veras duas,
Dirodina ^f duo, diventa ^g duo.

Absoluta mense Aprili, die decima, indictione se-
cunda, a Deo consecrata regia urbe ^h.

^a Michael regnare cœpit anno 820.

^b Fortunatus, itinere Romam cum oratoribus
Michaelis imper. suscepto, mortuus est in Francia.

^c Postea Michael imperat. catholicos calumnia-
tor, multa que narrat falsa et quæ virum hæreticum
arguunt.

^d Conjicit Cangius has duas voces *prasinovultim* et
milinovultim efformatas ex Græco *πρασινολάττων* et

EPISTOLA IV

LUDOVICI AD BADURADUM PADERBORNENSEM EPISCOPUM.

In gratiam monasterii Corbeiensis in Saxonia.

(Anno 824.)

[Apud D. Bouquet., *ibid.*, ex Schaten. *Annal. Pa-
derb.*, pag. 78.]

In nomine Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi,
Ludovicus, divina ordinante providentia, imperator
Augustus Badurado episcopo et misso nostro.

Nosse te non dubitamus qualiter nostra jussione
Adelhardus quondam abbas quoddam monasterium
in Saxonia a novo opere construxit, et aliqui boni
homines de quibusdam rebus solemnī donatione do-
tavimus; de quibus omnibus rebus nostræ auctorita-
tis præceptum circa idem monasterium fieri jussi-
mus, ut perpetua salvatione in jure ejusdem mona-
sterii eadem res consistenter. Sed, ut relatione Wa-
rini venerabilis ejusdem monasterii cognovimus,
quidam cœmites memoratum præceptum nostrum in-
fringere et convellere volunt, in eo videlicet quod
homines tam liberos quam et litos, qui super ter-
ram ejusdem monasterii consistunt, in hostem ire
compellant et distringere modo judiciario velint;
quod nolumus ut faciant. Et ideo per has litteras
nostras tibi præcipimus ut tu illud præceptum, quod,
sicut diximus, eidem monasterio fecimus, assumes,
et in præsentia eorundem comitum, in quorum
ministeriis res prædicti monasterii esse noscuntur,
relegi facias, et ex nostra auctoritate eis præcipias
ut ulterius nostræ auctoritatis præceptum violare non
præsument, sed potius, sicut in eodem præcepto con-
tinetur, illud conservare studeant, si gratiam no-
stram habere velint.

EPISTOLA V.

EPISCOPI IN CONVENTU PARIENSI CONGREGATI AD LU-
DOVICUM PIUM ET LOTHARIUM DE CULTU IMAGINUM.

(Anno 825.)

(*Hanc epistolam vide hujusce Patrologiæ tomo
XCVIII, col. 1299, inter Opera Caroli Magni.*)

EPISTOLA VI

LUDOVICI AD HIEREMIAM SENONENSEM ET JONAM AURE-
LIANENSEM EPISCOPUM.

*Commonitorium ipsia datum cum legati Romam irent
ad Eugenium II papam in causa imaginum.*

(Anno 824.)

D [Baluz., *Capitul.*, tom. I, ex Goldast., *Constit. imp.*,
et Sirmond., *Conc. Gall.*]

Hieremiæ et Jonæ, venerabilibus episcopis, in
Domino salutem.

Venerunt ad præsentiam nostram ⁱ Halitgarius
et Amalarius episcopi viii Idus Decembris, defe-
rentes collectiones de libris sanctorum Patrum,

μλινολάττων. Prasinum viride, melinum luteum,
blattæ vermiculus, purpura.

^e Tyrium, purpura Tyria, pannus purpureus.

^f Dirodium, pro diarrhodium, pallium rosei coloris.

^g Diventum, vox ignota.

^h Regia urbe, id est Constantinopoli.

ⁱ Halitgarius episcopus erat Cameracensis, Ama-
larius Trevirensis.

quas in a conventu apud Parisios habito simul positi collegistis, quas etiam coram nobis perlegi fecimus. Et quia placuerunt, et ad id propter quod collectæ sunt necessariæ atque utiles a nobis iudicantur, sub omni celeritate vobis censuimus dirigendas. Idecirco admonendo præcipimus solertix vestræ ut priusquam de his aliquo domino apostolico indicetis, diligentem cura eadem vos recensere curetis, et ea quæ melius et aptius præsentis negotio convenire inveneritis, excerpere atque describere illique ad legendum offerre studeatis; quia enim, ut nostis, nos ab eo petivimus licentiam quatenus has collectiones a sacerdotibus nostris fieri permetteret. Et ideo non poterit prætermitti quin ei ostendatur quod ex ipsius permissione collectum est. Illud tamen summopere prævidete, ut ea illi de his ostendatis que rationi de imaginibus habendæ per omnia convenient, et quod ipse vel sui rejicere minime valeant. Sed et vos ipsi tam patienter ac modeste cum eo de hac causa disputationem habeatis, ut summopere caveatis ne nimis ei resistendo eum in aliquam irrevocabilem pertinaciam b incidere compellatis; sed paulatim, verbis ejus quasi obsequendo, magis quam aperte resistendo, ad mensuram quæ in habendis imaginibus retinenda est eum deducere valeatis, et ideo potius efficere contendatis ut negotium de quo agitur ad meliorem quam ad pejorem statum cum Dei adjutorio perducatur. Postquam vero hanc rationem de earumdem imaginum causa consummaveritis, si tamen hoc ad nihilum Romana pertinacia permiserit, ut ratio inter vos habita aliquo bono et convenienti fine claudatur, et ille vobis indicaverit quod legatos suos ob eandem causam in Græciam mittere velit, volumus ut eum interrogetis si illi placeat ut nostri legati pariter cum suis in Græciam pergant. Et si hoc ei melius visum fuerit, seque omnino velle responderit, tunc volumus u sub omni festinatione litteris vestris a vobis ad nos directis nos inde certos faciatis, simulque et de vestro adventu ad nos; ut eo tempore quo vos ad nostram veneritis præsentiam, Halitgarium et Amalarium nobiscum inveniat. Vos autem cum domno apostolico considerate ubi ille vel quando velit ut sui ac nostri legati ad naves conscendendas se jungere debeant, et hoc nobis per nosmetipsos, cum Deo volente veneritis, annuntiare potestis.

EPISTOLA VII.

LUDOVICI AD EUGENIUM II PAPAM,

Missa per Hieremiam et Jonam episcopos, cum actis synodi Parisiensis.

(Anno 824.)

[Baluz., *ibid.*]

Sanctissimo ac reverendissimo domino et in

A Christo Patri Eugenio, summo pontifici et universali papæ Ludovicus et Lotharius, divina ordinante providentia, imperatores Augusti, spirituales filii vestri, sempiternam in Domino nostro Jesu Christo salutem.

Quia veraciter nos debitores esse cognovimus ut his quibus regimen Ecclesiarum et ovium Dominicarum cura commissa est, in omnibus causis ad divinum cultum pertinentibus opem atque auxilium, pro qualitate virium nostrarum et intellectus nostri capacitate, feramus, idcirco prætermittere nequivimus quin tunc, quando legati Græcorum nobis manifestaverunt qualem ad vos deberent perferre legationem, summa cura ac sollicitudine tractaremus quale vobis adjutorium in hoc negotio cum Dei auxilio exhibere potuissemus. Et ob hoc a vestra sanctitate petivimus ut sacerdotibus nostris liceret de libris sanctorum Patrum sententias quærere atque colligere quæ ad eandem rem pro qua iidem legati vos consulturi erant, veraciter definiendam convenire potuissent: quas cum illi juxta concessam etiam a vobis licentiam solerter inquirerent, et divina opitulante gratia quidquid invenire tam brevi temporis spatio potuerunt, collegissent, nobis ea perlegenda direxerunt. Quibus perlectis, ea vestræ sanctitati legenda atque examinanda per hos legatos nostros, Hieremiam scilicet et Jonam venerabiles episcopos, mittere curavimus; cum quibus si vestra paternitas dignum duxerit, de eadem legatione quæ in Græciam a vobis mittenda est, non inutilem, sed potius proficuum collationem habere potestis; quia et in sacris sunt litteris admodum eruditi, et in rationibus disputatoriis non minimum exercitati. Quos non ob hoc ad vestræ almitatis præsentiam cum memoratis sententiarum collectionibus misimus ut hic aliquo velut magisterii officio fungerentur, aut huc docendi gratia directi putarentur: quia, sicut jam commemorati sumus nos debitores existere ut huic sacratissimæ sedi in quibuscunque negotiis auxilium ferre debeamus, ideo et hos missos, et quas deferunt litteras, si quid vobis adjutorii conferre potuissent, mittere dignum duximus. Nos vestræ sanctitati commendamus, ut et benignam apud vos receptionem et familiariter vobiscum loquendi locum inveniant: novit quippe sanctitas vestra qualiter populus Græcorum in hac imaginum veneratione divisus sit. Ideo rogamus ut almitas vestra curam et diligentiam adhibere dignetur quomodo per vestram saluberrimam doctrinam atque admonitionem magis ad concordiam et unitatem revocetur, quam propter hoc ad majorem discordiam et dissensionem impellatur. Et ideo cautissime con-

a Conventus iste Parisiensis habitus est anno 825, ut patet ex epistola episcoporum in eo congregatorum ad Ludovicum Augustum. (Vide *epist.* 4.)

b Baronius ad annum 825 referens hunc locum, ut eum molliat, hæc adnotat in margine: « *Pertinacia pro Constantia hoc sæculo usurpari solita, inter alios sanctus Eulogius suis scriptis docet.* » Istam opportunam occasionem insurgendi adversus

Baronium non passus est Goldastes sibi elabi: « Sane pertinaciam perseverantiæ finitimam esse scripsit alicubi Tullius, sed cum pertinaciæ vocabulum, ubicunque reperitur, semper in malam partem accipiatur, difficile est existimare hic aliam habere posse significationem, præsertim si quis singulas epistolæ partes attente consideret. Ita Baluzius.

siderare debetis ut legatio vestra, quam illuc dirigere disponitis, tanta prudentia tantoque moderate saffulta sit ut a nemine, neque Græco, neque Romano, juste valeat reprehendi, sed talis sit qualem semper decet in omnibus causis ab ista sacratissima sede proficisci. Et si vestræ sanctitati placet ut pro hac ipsa legatione missi nostri simul cum vestris illas in partes dirigantur, et hoc nos tempore congruo scire permittite; et non solum hoc, sed etiam si ituri sunt, ubi et quando cum vestris missis se jungere debeant. Non ideo tamen de missis nostris illuc dirigendis interrogamus quasi necessarium nobis videatur, aut nos vestros missos hanc legationem per se perficere debitemus; sed potius propter hoc eos vobis offerimus ut sciatis nos in omnibus esse paratos quæ hujus sacratissimæ sedis necessitas aut voluntas postulaverit. Optamus sanctam et venerabilem ac piam paternitatem vestram semper in Christo bene valere, et nostri ac nostrorum omnium in sacrosanctis orationibus meminisse, sanctissime ac beatissime Pater.

EPISTOLA VIII.

EPISTOLA GENERALITER POPULO DEI LEGENDA.

De convocatione quatuor conciliorum.

(Anno 828.)

[Baluz., *ibid.*, pag. 654.]

In nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus et Lotharius, divina ordinante providentia, imperatores Augusti, omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ et nostris.

Recordari vos credimus qualiter hoc anno consilio sacerdotum et aliorum fidelium nostrorum generale jejunium per totum regnum nostrum celebrare jussimus, Deumque tota devotione deprecari ut nobis propitiaret in quibus illum maxime offensum haberemus nobis manifestare, et ut ad correctionem nostram necessariam tranquillum tempus nobis tribuere dignaretur. Volueramus siquidem tempore congruo placitum nostrum generale habere, et in eodem de communi correctione agere; et ita Deo miserante fieret, nisi commotio inimicorum, sicut nostis, præpedisset. Sed quia tunc fieri non potuit juxta voluntatem nostram, visum nobis fuit præsens placitum cum aliquibus ex fidelibus nostris habere, et in eo de his quæ propter prædictum impedimentum remanserunt, qualiter ad effectum pervenirent, Domino adjuvante, considerare. Quapropter nosse volumus solertiam vestram quod in isto præsentis placito cum fidelibus nostris consideravimus ut primo omnium archiepiscopi cum suis suffraganeis in locis congruis tempore opportuno convenirent, et ibi tam de sua causa quam de omnium nostrum correctione et emendatione secundum divinam auctoritatem quærendo invenirent, et nobis atque fidelibus nostris secundum ministerium sibi commissum adnuntiarent. Item consideravimus ut missos nostros per universum regnum nostrum mitteremus, qui de omnibus causis quæ ad correctionem pertinere viderentur quanto potuissent studio decertarent, et quidquid

A possibile invenirent præsentatim [*Sirmond.*, per semetipsos] nostra auctoritate corrigere; et si aliqua difficultas in qualibet re eis obsisteret, ad nostram notitiam deferre curarent. Quapropter volumus ut vos omnes, propter communem salutem et regni honorem ac populi utilitatem, obedientes et adjuutores missis nostris in omnibus pro viribus esse non negligatis; simulque sciatis ob hanc causam nos velle per singulas hebdomadas uno die in palatio nostro ad causas audiendas sedere, ut per hunc aut illum comitem et providentia missorum et obedientia populi nobis manifestus appareat. Et ut hæc omnia successum habeant, volumus ut generale triduanum jejunium secunda feria post octavas Pentecosten celebrandum indicetur, et generaliter ab omnibus cum summa devotione observetur. Et quia undique inimicos sanctæ Dei Ecclesiæ commoveri, et regnum a Deo nobis commissum infestare velle cognoscimus, præcipimus atque jubemus ut omnes homines per totum regnum nostrum, qui exercitales itineris debitores sunt, bene sint præparati cum equis, armis, vestimentis, carris et victualibus, ut quocumque tempore eis a nobis denuntiatum fuerit, sine ulla mora exire et in quamcumque partem necessitas postulaverit, pergere possint, et tandiu ibi esse quandiu necessitas postulaverit.

Hæc sunt capitula de instructione missorum.

Dicendum est illis quia necesse est ut intelligamus omnes communiter quale periculum nobis imminet, in eo maxime quod in nostra negligentia tanta et talia, per quæ Deus offendi potuit, et honor et honestas regni decrescere, adhuc autem etiam aliam intellectam habemus negligentiam ex priori occasione notam [*Sirmond.*, natam], id est, quod ipsa legatio non ita peracta fuit sicut ipsa necessitas deprecabat; quanquam ex parte vos dicatis nos materiam in eo dedisse quod non per omnia ad hanc necessitatem inquirendam plenam vobis dedissemus jussionem. Ideo summopere tractandum est quomodo, Domino adjuvante, et in præsentis de his quæ per negligentiam et incuriam depravata sunt, corrigantur, et ne ultra talia fiant sollicite caveatur. Post hæc socii denominandi sunt, et tunc qualis debeat esse legatio injungenda est.

I. Primo injungendum est missis ut hoc omnimodis caveant, ne populo in eorum protectione oneri sint, ne forte quibus subvenire debuerint, afflictionem inferant.

II. Ut primo nostram populo voluntatem et studium, et qua intentione a nobis sint directi, per nostrum scriptum nuntient. Instruendi sunt etiam quid inquireant.

III. In primis hoc maxime inquireant quomodo hi qui populum regere debent, unusquisque in suo ministerio se custoditum habeat, ut qui bene faciendo gratiarum actione digni sunt cognoscamus, qui vero correctionem et increpationem pro eorum negligentia merentur, omnimodis nobis manifesti fiant. Inquisitio autem hoc modo fiat. Eligantur per sin-

gulos comitatus qui meliores et veraciores sunt. Et A
si aliquis inventus fuerit de ipsis qui fidelitatem promissam adhuc nobis non habeat, promittat. Et tunc instruendi sunt qualiter ipsam fidem erga nos salvare debeant; id est, ut quicumque ex his talem causam scit in illis rectoribus et diversis ministris qui populum regere et salvare debent, de quibus interrogati fuerint, quæ ad populi damnum et detrimentum pertineat, et propter hoc nobis periculum animæ evenire possit et inhonoratio, omnino, si salvam voluerit suam fidem et promissionem habere, manifestum faciat. Et si post talem admonitionem et contestationem, aliter quam se veritas habeat dixisse aliquis deprehensus fuerit, sciat se inter infideles esse reputandum.

Hæc sunt capitula quæ volumus ut diligenter inquireant.

(Collata cum codice Tiliano pervetusto, qui fuit monasterii S. Remigii Rhemensis.)

Primo de episcopis, quomodo suum ministerium expleant, et qualis sit illorum conversatio, vel quomodo ecclesias et clerum sibi commissum ordinatum habeant atque dispositum, vel quibus rebus maxime studeant, in spiritalibus videlicet aut in sæcularibus negotiis. Deinde quales sint adjutores ministerii eorum, id est, chorepiscopi [archipresbyteri^a], archidiaconi, et vicedomini, et presbyteri per parochias eorum, quale scilicet studium habeant in doctrina, vel qualem famam habeant secundum veritatem in populo. Similiter de omnibus monasteriis inquirent juxta uniuscujusque qualitatem et professionem: similiter et de cæteris ecclesiis nostra auctoritate in beneficio datis. Utrum episcopi in circumcundo parochias suas cæteras minores ecclesias gravent, aut populo oneri sint, et si ab ipsis aut a ministris eorum indebita (exenia [Ms., exsenia]) a presbyteris exigantur. Simili modo de comitibus inquirent, quale studium de suo habeant ministerio, ut qui bene exinde facit cognoscamus. Si aliter facit, et hoc nosse omnino volumus; id est, si populus per suam negligentiam et desidiam justitia et pace careat, aut si ipse sciens aut nesciens aliquid injuste factum habeat. Deinde ergo quales ministros habeat ad regendum populum vel missos, utrum juste an injuste in ipsis ministeriis agant, aut consentiente vel negligente comite a veritate et justitia declinent. Quæ personæ, vel de quibus causis culpabiles ad præsentiam nostram venire debeant, discernendum est. Exceptis episcopis, abbatibus, comitibus, qui ad placita nostra semper venire debent, isti venient, si in talibus culpis et criminibus deprehensi fuerint quales inferius adnotatæ sunt.

^a Deest in codice ms.

^b Vide Frotar., Tull. Episc., 18.

^c Has clades, quas ab aliquot annis patiebantur Franci, diabolus hoc ipso anno 828 inter exorcismos per os cujusdam puellæ obsessæ declaravit; ut videre est apud Eginhardum in lib. III de Translatione

EPISTOLA IX.

EPISTOLA CÆSAREA GENERALITER POPULO DEI LEGENDA,
Quam Ludovicus Pius imperator ex placito Aquisgranensi misit de conciliis episcoporum in quatuor imperii partibus congregandis.

(Anno 828.)

[Baluz. *ibid.*, pag. 658.]

In nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovicus et Lotharius, divina ordinante providentia, imperatores Augusti, omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ et nostris.

Recordari vos credimus qualiter hoc anno, consilio sacerdotum et aliorum fidelium nostrorum, generale jejunium per totum regnum nostrum celebrare jussimus, Deumque tota devotione deprecere ut nobis propitiari, et in quibus illum maxime offenderimus nobis manifestare, et ad correctionem nostram necessariam tranquillum tempus nobis tribuere dignaretur. Volueramus siquidem tempore congruo placitum nostrum generale habere, et in eo de communi correctione agere; et ita Deo miserante fieret, nisi commotio inimicorum, sicut nostis, præpedisset. Sed quia tunc fieri non potuit juxta voluntatem nostram, visum nobis fuit præsens placitum cum aliquibus ex fidelibus nostris habere, et in eo de his quæ propter prædictum impedimentum remanserunt, qualiter ad effectum pervenirent, Domino adjuvante considerare. Quapropter nosse volumus solertiam vestram quod in isto præsentis placito cum fidelibus nostris consideravimus ut primo omnium archiepiscopi cum suis suffraganeis in locis congruis tempore opportuno convenirent^b, et ibi tam de super quam de omnium nostrum correctione et emendatione secundum divinam auctoritatem quærendo invenirent, et nobis atque fidelibus nostris secundum ministerium sibi commissum annuntiarent. Quis enim non sentiat Deum nostris pravissimis actibus esse offensum, et ad iracundiam provocatum, cum videat tot annis multifariis flagellis iram illius in regno nobis ab eo commisso desævire, videlicet in fame continua, in mortalitate animalium, in pestilentia hominum, in sterilitate pene omnium frugum, et ut ita dixerim, diversissimis morborum cladibus^c atque ingentibus penuriis populum istius regni miserabiliter vexatum et afflictum, atque omni abundantia rerum quodam modo exinanitum? Nec illud etiam dubitamus ex justa vindicta illius evenire, quod sæpe scandala per tyrannos in hoc regno exsurgunt, qui pacem populi Christiani et unitatem imperii sua pravitate nituntur scindere. Nam et illud nihilominus peccatis nostris deputandum est, quod^d inimici Christi nominis præterito anno in hoc regnum ingressi deprædationes, incendia ecclesiarum, et captivationes Christianorum, et interfectiones

SS. Marcellini et Petri martyrum, cap. 13. (*Patrologiæ tom. CIV.*)

^d His verbis designantur tam Saraceni, quibus Aizo se junxit in Marca Hispanica, quam Bulgari, qui Pannoniam vastarunt anno 827.

servorum Dei audenter et impune, imo crudeliter, fecerunt. Agitur siquidem justo iudicio Dei ut quia in cunctis delinquimus, interius simul et exterius flagellemur. Beneficii quippe Dei evidenter existimus ingrati, quoniam his non ad voluntatem Dei, sed ad libitum nostrum carnalem uti invenimur. Et idcirco merito creaturæ Dei nobis divinitus concessæ pro Deo contra nos ingratos pugnant, juxta illud: *Pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos* (*Sap. v. 21*). Verum quia tot modis vexamur atque percutimur, ad eum a quo percutimur toto corde dignum necessariumque est ut revertamur, quatenus illud propheticum in nobis impleatur quo dicitur: *Sola vexatio intellectum dabit auditui* (*Isa. xxviii, 19*). Sed quia pius et clemens Dominus sic ipsum flagellum moderatur ut non ad interitum, sed potius ad correctionem nostram inferre videatur, debemus in conspectu ejus veraciter humiliari, et faciem illius in confessione prævenire, ejusque pietatem pronis mentibus exorare; ut qui fecit nos justissima dispensatione flagella sentire, sciat nobis peccata nostra, pro quibus juste ab eo flagellamur, cognoscere, et in quibus maxime illum offendimus, et iram illius provocavimus, manifestius intelligere, ut post, eo miserante, prava deserendo et corrigendo, bona etiam sectando, et tota cum devotione exsequendo, valeamus per spiritum humilitatis et animam contritam sacrificium Deo debitum offerre, iramque illius indignationis evadere, et per dignam congruamque correctionem, et bonorum operum exhibitionem, gratiam ejus propitiationis, licet indigni, promereri. At quia nos magis in hoc peccasse cognoscimus, qui forma salutis omnibus esse debuimus, et omnium curam gerere, et per auctoritatem imperialem pravorum acta, ne tantum accrescerent, corrigere, cupimus, Domino nobis propitio, in conspectu pietatis illius per dignam satisfactionem veniam adipisci, et per saluberrimam correctionem, vel per bonum studium, quod nostra desidia et ignorantia hactenus neglectum est, consultu fidelium tempore opportuno, quantum in nobis est, studiosissime emendare, et nostram in hoc voluntatem omnibus manifestam facere. Quapropter statuimus atque decrevimus cum consultu sacerdotum cæterorumque fidelium nostrorum, hujus rei gratia, ob placandum scilicet contra nos nobisque subjectos Domini furorem, conventus eorundem episcoporum in quatuor imperii nostri locis congruentissime fieri. Primo scilicet in Moguntiacensi urbe, ubi convenient archiepiscopi

* Ex præfatione hujus synodi quædam referre juvat: « Cum liquido pateat Ecclesiam, quam Christus, qui eam suo proprio sanguine redemit, suisque orthodoxis famulis Ludovico et Lothario gloriosis Augustis regendam tuendamque committere occulta sua dispensatione voluit, diversorum morborum generibus afflci, cladibus multifariis conteri, divinum contra se mucronem interius exteriusque, meritis exigentibus, grassari, plagasque quas Dominus suis jussis obedire nolentibus, sed potius ad mala quæ vetuit labentibus internatus est, incessanter experiri; iidem Deo pleni principes cœlitus inspirati,

[*Sirmond.*, metropolitani] Autgarius, Hadabaldus, Hethi, Bernuinus, cum suffraganeis suis. Secundo quoque in Parisiorum urbe, ubi futurus antistes Senonicus, et Ebbo, Ragnoardus et Landramnus cum suffraganeis suis convenient. Tertio vero apud Lugdunum, ubi Agobardus, Bernardus, Andreas, Benedictus, Agericus cum suffraganeis suis similiter convenient. Quarto etiam apud Tolosam urbem, quo simul convenient Notho, Bartholomæus, Adalelmus, Agulfus cum suffraganeis suis. In quibus conventibus tractare, quærere, et cum Dei adjutorio invenire debent de causis ad religionem Christianam et eorum curam pertinentibus, quid a principibus et reliquo populo, vel ita ut divina auctoritas docet aut aliter teneatur, vel quid inde ex parte vel ex toto dimissum sit ut non teneatur. Deinde quid in ipsorum qui pastores populi constituti sunt moribus, conversatione et actibus inveniri possit quod divinæ regulæ atque auctoritati non concordet; simulque inveniant quæ occasiones in utroque ordine id effecerint ut a recto tramite deviatum sit. Et quidquid de his causis inventum fuerit, tam solerti cura custodiat ut nullatenus ad aliorum notitiam pervenire permittant ante tempus constitutum. Et ideo unus notarius inter omnes eligatur qui quod ipsi invenerint describat, et ipse sub juramento constrictus ea quæ inventa et digesta fuerint diligenter fideliterque conservet

EPISTOLA X.

EPISCOPI IN A SYNODO PARIISIENSI ANNO 829 CONGREGATI AD LUDOVICUM ET LOTHARIUM IMPERATORES.

(Anno 829.)

[Apud D. Bouquet., *Recueil des hist.*, tom. VI, ex *Sirmondo*, tomo II *Concil. Gallix*, pag. 542.]

Dominis præstantissimis et pietatis gratia præditis, Ludovico et Lothario orthodoxis atque invictissimis Augustis.

Nos famuli vestri, quamvis indigni, tamen episcopi, Deo humiliter grates persolvimus ejusque immensam pietatem et benignitatem collaudamus et prædicamus, qui vos adeo in sui amorem devotissimos famulos suos flagrare facit, ut de profectu et exaltatione sanctæ suæ Ecclesiæ indesinenter cogitetis, eamque ut pote matrem spiritalem, sicut fideles et dilecti spiritales filii, ad meliora et potiora semper provehere studeatis. Nam cum mucro divinus imperium vobis divinitus commissum interius exteriusque, merito nostræ iniquitatis, multifariis attereret cladibus, prudenter animadvertentes quod hæc non nisi justo Dei iudicio evenirent, illico scriptis se-

consulto ad Deum dignam conversionem judicaverunt esse faciendam.... eorum saluti, juxta ministerium nobis collatum, consulere cupientes, anno Incarnationis Domini mcccxxxix, Ludovico filioque ejus Lothario, sub die viii Iduum Juniarum, nos indigni episcopi, ex diocesi scilicet Duyocoytoyum nec non et diocesi Senonica et Turonica atque Rothomagica, apud Parisiorum urbem convenimus et qualiter de paulo superius præmissis causis, juxta admonitionem eorumdem principum, egerimus vel tractaverimus, in subsequentibus breviter capitulatiæ adnotare curavimus. »

renitatis vestræ anno præterito cunctos ecclesiarum A pastores admonuistis, ut quia constabat eos speculatores Domini existere, et gladium divinum super terram, id est super peccatores, grassari, meminerint speculationis suæ et jejunio triduo ab omnibus generaliter peracto, unusquisque in quolibet ordine positus, diligenter conscientiam suam conveniret, et ubi se Deum offendisse cognoscebat maturato per pœnitentiæ satisfactionem corrigere non differret. In quibus etiam apicibus inserere vobis placuit ut, si Deus pacem undique et otium vobis tribueret, in hoc placitum vestrum generale consumere voluissetis, ut primum quidquid in vobis, id est in persona et ministerio vestro, corrigendum inveniretur, Domino auxiliante corrigeretis. Deinde quæcunque in omnibus ordinibus imperii vestri Deo displicerent inquireretis, et secundum ejus voluntatem cum consensu fidelium vestrorum ad tramitem rectitudinis revocaretis; scilicet ut eum vobis populoque vobis commisso propitium faceretis. Sed quia tempus optatum, exterioribus incursionibus præpœnentibus, secundum desiderium vestrum nacti non estis, libuit serenitati vestræ cum quibusdam fidelibus vestris præterita hieme placitum habere, et de his quæ præmissa sunt diligenter tractare, Deique voluntatem querere, et Ecclesiæ vobis commissæ utilitatem providere. Quapropter de omnibus quæ ad tempus emendatione digna visa sunt, congrua capitula serenitas vestra digressit, legatosque strenuos delegavit, ut per eadem capitula et flagitia malorum hominum punirent, et honorum laudem vestræ celsitudini notescerent. Inter quæ etiam statuistis, in quatuor partibus imperii vestri conventus episcoporum uno eodemque tempore fieri, in quibus tractarent, quærerent, atque cum Dei adiutorio invenirent de causis ad religionem Christianam, eorumque curam pertinentibus, quid a principibus et reliquo populo vel ita, ut divina auctoritas docet, aut aliter teneretur: vel quid inde ex parte, aut ex toto dimissum esset, ut non teneatur. Deinde quid in ipsorum, qui pastores populi constituti sunt, moribus, conversatione et actibus inveniri posset, quod divinæ regulæ atque auctoritati non concordaret: simulque inveniretur, quæ occasiones in utroque ordine id effecerint, ut a recto tramite deviasent; et quidquid de his inventum fuisset, vestræ celsitudini notum facerent. Quod, ut Deus posse dedit, nos fidelissimi ac devotissimi salutis vestræ procuratores, juxta parvitatem sensus nostri, prout brevitatis temporis permisit, secundum sanctam devotionem et ordinationem vestram, de causis ad religionem Christianam nostrumque ministerium atque periculum pertinentibus, nec non et de his quæ ad nostram correctionem et emendationem pertinere perspeximus, sive de his quæ populis generaliter annuntianda et admonenda prævidimus, capitulatim in præcedentibus adnotavimus libellis, vestræque serenitati legenda, imo probanda obtulimus. Et quanquam de his quæ præmissa sunt, vestro ardentissimo desiderio prius satisfacere elegerimus, A nequaquam tamen hæc quæ specialiter ad vestram personam ministeriumque pertinere cognovimus, oblivioni tradidimus: sed potius vestræ saluti prospicientes, nonnulla capitula necessaria in secundo hujus operis libello, ad nomen ministeriumque vestrum pertinentia, periculumque cavendum, solerti studio congesimus, et vobis familiariter admonitionis gratia porrigenda devovimus, ut ea diligenter aspiciendo, legendo et audiendo, aperte atque distincte vestra cognoscat celsitudo, de quibus et pro quibus in memoratis conventibus nostris, secundum virium nostrarum possibilitatem fideliter salubriterque egerimus. Abhinc sequuntur quædam quæ ex capitulis conventus nostri breviter decerpimus, quæ ad nostram et fidelium vestrorum laicorum observationem et salutem pertinentia, necessaria esse perspeximus. Dehinc sequuntur alia quæ vestræ pietati descendenda valde salubria esse judicavimus.

EPISTOLA XI.

LUDOVICI AD ALDRICUM EPISCOPUM CENOMANENSEM.

De quibusdam rebus alienatis ejus ecclesiæ.

(Anno 835.)

[Baluz., lib. III *Miscell.*, pag. 165.]

In nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovicus, divina repropitiante clementia, imperator Augustus, Aldrico venerabili episcopo et fidei nostro salutem.

Noverit tua industria quia missus tuus nostram adiit præsentiam innotescens quod quidam vassalli nostri, Ghermundus, Vulfardus, Berchadus, Bodo et socius suus, beneficia ex tuo episcopio habent, quæ olim per precarias inde alienata fuerunt. Qua de re volumus ut tu nostra auctoritate recipias usque ad nostram præsentiam, et de nostra fidelitate magnam curam semper habeas; sicut hactenus te habere cognovimus. Nam memoratus missus tuus nostram deprecatus est pietatem ut aliquem missum tibi dederimus qui prædictas res tibi Ecclesiæque tibi commissæ consignaret, et vestituram legitimam faceret. Qua de re Helisacharo misso nostro præcipimus ut de supradictis beneficiis tibi vestituram faciat, quando illas in partes a nobis directus fuerit. Volumus etiam ut quam citius poteris missum tuum bene fidelem ad nos dirigas, qui nos certos faciat qualiter erga vos et reliquos fideles nostros modo agatur, et quid de illis causis factum quæ vobis agere præcepimus. Bene vale et ora pro nobis.

EPISTOLA XII.

LUDOVICI AD HILDUINUM ABBATEM S. DIONYSII.

De colligendis in unum corpus iis quæ in Græcorum historiis de sancto Dionysio passim scripta repererat.

(Anno 835.)

[Apud D. Bouquet., *ibid.*, ex Surio ad diem 9 Octobris, pag. 716.]

In nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovicus, divina repropitiante clementia, imperator Augustus, Hilduino venerabili abbati monasterii sanctissimorum martyrum ac specialium

protectorum Dionysii pretiosi sociorumque ejus, A
æternam in Christo salutem.

Quantum muneris ac præsidii non modo nobis ac prædecessoribus seu progenitoribus nostris, verum etiam totius imperii nostri populis, Domini providentia per beatissimum Dionysium arpenumero, imo continue in magnis gratiarum ubertatibus contulerit, cunctæ per transacta tempora Gallicæ generationes senserunt, quæ ejus insigni apostolatu fidei rudimenta sumpserunt, et salutis subsidia perceperunt. Prædecessores autem nostri gloriam hujus eximii testis et amici Dei non inaniter coluerunt, qui dum ejus sacras exuvias in terris ob amorem et honorem Domini nostri Jesu Christi opibus, quibus poterant, honoraverunt, per ejus preces dignissimas honoris privilegio potiri et in terrenis et in cælestibus meruerunt, ut videlicet unus ex priscis Francorum regibus, Dagobertus, qui eundem pretiosissimum Christi martyrem veneratus non mediocriter fuerat, et in mortali est vita sublimatus, et per ejus adjutorium, sicut divina ac celebris ^a ostensio perhibet, a pœnis est liberatus, inque vita perenni desiderabiliter constitutus. Progenitores quoque nostri mellifluum nomen domini Dionysii (sic enim verbis ac scriptis suis eum appellare consuevere) non incongrue pia dilectione et dilectissima pietate amplexi sunt. Quia proavus noster Carolus princeps Francorum inclytus per orationes ipsius excellentissimi martyris indeptum se fuisse gratulatus est apicem principatus, eidemque decurso mortalitatis tempore (An. 741), quod charius potuit habere depositum, corpus scilicet proprium, in magni die judicii suscitandum, et animam Domino præsentandam fideliter commendavit, ac per hoc maxime devotionem atque fiduciam cordis sui erga peculiarem patronum patenter ostendit. Sanctæ nihilominus recordationis avus noster Pippinus propter altare quod ante sepulcrum sæpe fati sæpiusque dicendi domini Dionysii per divinam et memorabilem revelationem jussu ipsius sanctissimi martyris in honorem Dei et apostolorum Petri et Pauli, qui præsentem ostendebantur, a beato et angelico viro Stephano summo pontifice dedicatum est (An. 754), inter sacra missarum solemniam una cum duobus filiis, Carolomanno videlicet et divæ memoriæ domino ac genitore nostro Carolo, jure prænominato Magno, ab eodem apostolico papa in regem Francorum unctus, superni muneris benedictionem percepit. Quique cum quanta se humilitate ante limina basilicæ sanctorum martyrum, defuncto hujus vitæ curriculo, sepeliri præceperit (An. 768), titulus etiam ipsius conditorii innotescit. Sed et nos multis ac frequentibus largitionibus beneficia ejus sumus experti, præcipue ta-

^a Visio quam monachus San-Dionysianus, post Dagoberti obitum, Joanni eremitæ Siculo prius ostensam finxit, fabulis accensenda.

^b Hiæc litteris Hilduini adjectit incubrationem satis prolixam, in qua contendit Dionysium Areopagitam, dimisso Atheniensi episcopatu, atque allo-

men in humanæ varietatis eventu, quo Dei, ut semper fatendum est, justo judicio, in virga eruditionis suæ visitati, et baculo speciosæ misericordiæ ejus, ante præscriptum altare per merita et solatium domini ac piissimi Patris nostri Dionysii, virtute divina recreati et restituti sumus (An. 854), cingulumque militare judicio atque auctoritate episcopali re-sumpsimus, et usque ad præsens ipsius gratioso adjutorio sustentamur. Idcirco, venerabilis custos ac cultor ipsius provisoris et adjutoris nostri domini Dionysii, monere te volumus ut quidquid de ejus notitia ex Græcorum historiis per interpretationem sumptum vel quod ex libris ab eo patrio sermone conscriptis, et auctoritatis nostræ jussione, ac tuo sagaci studio, interpretumque sudore in nostram B linguam explicatis, huic negotio inseri fuerit congruum, quodque etiam in Latinis collegiis jam inde habes inventum, adjuactis eis quæ in libello ejus passionis continentur, nec non et illis quæ in tomis vel chartis vetustissimis armarii Parisiæ ecclesiæ, sacra videlicet sedis suæ, prolatis inveneras, et obtutibus nostræ serenitatis ostenderas, secundum quod rorum, causarum etiam ac temporum convenientiam noveris, in corpus unum redigas, atque uniformem textum exinde componas, quatenus compendiosius valeant innotesci, et fastidiosius minusve capacibus vel studiosis lectionis possit tedium sublevari, pariterque omnibus ædificationis utilitas provideri. His ita contextis, volumus ut revelationem ostensam beato papæ Stephano in ecclesia C ejus lem sanctissimi Dionysii, sicut ab eo dictata est, et gesta quæ eidem subnexa sunt, una cum hujus quos de hoc gloriosissimo martyre atque pontifice habes, et officium nocturnale subjungas; sed et differenter, ac cum integritate sui, quæque ex eo reperta sunt, in altero volumine colligas, nobisque distincte et correcte transcripta quantocius dirigas aut præsentem: quoniam maximum valdeque dulcissimum pignus desiderabilis præsentis illius domini et solatiatoris nostri, ubicunque scimus, habere nos credimus, si cum eo, vel de eo, aut ab eo dictis, oratione, collatione, lectione colloquimur. Vale in Christo, vir Dei, in sacris orationibus jugiter memor nostri.

EPISTOLA XIII.

D HILDUINI ABBATIS S. DIONYSII AD LUDOVICUM PIIUM.
*Quæcunque memoria librique præ manibus habiti sup-
peditarunt de sancto Dionysio, simul collecta trans-
mittit.*

(Anno 856.)

[Apud D. Bouquet., *ibid.*, ex Contino, tom VIII *Annal. eccles.*, pag. 395.]

^b Domino benigni ac admirabili et auctoritatis reverentia honorabili, Ludovico Pio semper Augusto, Hilduinus humilis Christi famulus, et domini mei

episcopo in ejus locum suffecto, Romam venisse; eundemque Dionysium in Gallias, ubi martyrium postea consummarit, a Clemente Romano pontifice missum fuisse. Hilduini incubrationem confutat Continus ad an. 855, num. 115 e seqq.

Dionysii pretiosi ac sociorum ejus matricularius, vestraeque imperiali dominationi in omnibus devotissimus, presentem in Christo prosperitatem atque æternæ felicitatis benedictionem optat et gloriam.

Exsultavit cor meum in Domino, et exaltatum est cornu meum in Deo meo. Dilatum est os meum, et gaudent labia, ut annuntiem præconia domini mei gloriosissimi martyris Dionysii ab eximio imperatore domino meo jussus; quæ reticere non poteram, etiam si a quoquam fuissem forte prohibitus. Et revera magna mihi est ratio gratulandi, quoniam cumulatus mihi effectum desiderii mei præstare voluit divina dignatio, ut mentis meæ conceptum ei placere cognoscerem, cum quod agere spontanea disponebat mea humilitas, in agendo data manu auctoritatis, cooperaretur vestra Deo placens sublimitas. Qua de re bonorum operum et spiritualium omnium studiorum illum auctorem esse non dubitamus, est, qui quorum incitat mentes, quo sibi placet in ingenio adjuvat actiones. Sed et in hoc valde exsultat spiritus meus in Deo salutari meo, quoniam Christianus animus vester sic evidentissime erga se divinæ bonitatis beneficia, et sanctorum cognoscit solatia, et tam promptissime se accensum ostendit circa auctoris et reparatoris sui seu specialium suffragatorum suorum venerationem atque obsequium. Non enim sic ab intimis pia anima vestra divina confiteretur vera et justa judicia, nisi se ipsam sancto illuminatam cognosceret Spiritu, nec ita devotissime amici Dei bene gesta et dicta maximæ sagacitatis vestrae prudentia perquireret, nisi summum bonum, a quo et per quem omnia sunt bona, diligeret. Cujus amore religiosa devotio vestra accensa esse dignoscitur, ut Christi militum gloriosos triumphos inquireret. Quos cum noverit, per eorum adiutorium robustius contra vitia vitiorumque auctores pugnabit, quatenus martyrum exempla sectando, qui viriliter certavere, et fideliter satis vicere, ad palmam, qua illi munerati sunt, et ipse pertingat. Huc accedit ad voti et sollicitudinis vestrae incitamentum, quia Esdras, sancte Scripturae reparator, magnum remunerationis donum exinde apud Deum promeruit, et laudabile sibi nomen apud homines acquisivit. Quocirca et vestrae sedulitatis instantia, cum pro magna anti-

nostro Dionysio, quæ hæcenus minus cognovimus, vobis ocius in unum collecta mittere poscitis, et incongruum ducimus auctoritatis vestrae desiderio differri, quod ex debito servitute nostram constat debere largiri; quantum connivet brevis temporis, quidquid ori suggererit memoria citæ recordationis, favente Domino, velociter scribentium commitemus notariorum articulis, deprecantes vestram humiliter sapientiam, ne in his quæ reverentia et amore sanctissimi martyris, et propter jussionis vestrae obedientiam scribenda aggredimur, veriorum pompositatem aut dictationis leporem, sed purissimæ veritatis, sicut ab antiquorum dictis sumpsimus, quærere studeatis sinceritatem. Nosque reprehendere de casuum, præpositionum atque conjunctionum virtute, seu litterarum in subsequentes immutatione, vel punctorum secundum artem grammaticam positione nolite; quia non id studendum, sed nostræ deservitionis obsequium ac commendationis vestrae officium accelerandum suscepimus, maxime cum hæc quæ ab aliena lingua expressimus, in tenoris serie, sicut de prælo sunt eliquata, texemus; quæ licet in interpretatione non redoleant superarem sermonis odorem, sapidum tamen referunt veritatis et intellectus sui saporem. Ordinem igitur historiae, sicut vestra jussit dominatio, in unum congestum, et singulatim postea plenitudinem ejus discretam, cunctis legentibus atque audientibus, pandemus. Nam divinæ erit inspirationis et executionis id quod desideramus fidei animo propalare; verum atque probabile demonstrare. Ex quo nos laborandum non magnopere æstimamus, quia quid tenendum de hoc sanctissimo martyre Christi sit, quid credendum, notæ et probatissimæ personæ veracibus dictis declarant.

EPISTOLA XIV.

LUDOVICI PII JONÆ AURELIANENSI EPISCOPO.

De monasterio Anisolensi.

(Anno 838.)

[Apud D. Bouq., *ibid.*, ex Baluzio, lib. III *Miscell.*, pag. 131.]

In nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovicus, divina repropitiante clementia, imp. Augustus, Jonæ venerabili episcopo salutem.

Notum esse volumus quia perventum est ad nos quod monachi ex monasterio Sancti Carilephi in egressu præsumptivo idem monasterium expoliassent ornamentis ecclesiasticis, tam in thesauro quamque in vasis seu vestimentis, necnon et libris. Quapropter tibi præcipimus et Henrico abbati ut vos omni diligentia illud inquiratis, et cum omni integritate res ecclesiasticas eidem ecclesiae restituere faciatis. Vale, ex hoc habeto sicut de te bene confidimus, et sicut in hoc nostram cognoscis voluntatem.

EPISTOLA XV.

EJUSDEM EIDEM.

(Anno eodem.)

[Apud Baluz., *ibid.*.]

In nomine Dei et Salvatoris Jesu Christi, Ludovi-

cus, divina repropitiante clementia, imperator Augustus, Jonæ venerabili episcopo salutem.

Notum tibi esse volumus quia perventum est ad nos quod monachi ex monasterio Sancti Carilephi egressi sunt de proprio monasterio, aliena loca quærentes, immemores propriæ promissionis eorum, in qua promiserunt obedientiam et stabilitatem loci, atque renuntiaverunt propriis voluntatibus secundum regulam sancti Benedicti, oblitii etiam sententiam evangelicam, in qua Dominicum exemplar audivimus: *Non veni, inquit, facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me (Joan. vi, 38)*; oblitique sunt apostolicæ sententiæ ita dicentis: *Subjecti estote omni creaturæ, sive regi quasi præcellenti, sive ducibus tanquam ab eo missis (I Petr. ii, 13)*. Et hoc non ob aliud fecerunt nisi quod abbas eorum nobis inobediens apparuit, et nos eidem abbati idem monasterium tulimus, et illud Aldrico episcopo ecclesiæque sibi commissæ legaliter, sicut a suis prædecessoribus possessum et constructum fuit, reddidimus, sicut lator ejus epistolæ tibi dicere poterit, quia prolixum est nobis in hac epistola omnia inserere qualiter actum definitumque rationabiliter fuit, et quia in nullo sentimus contrarium esse auctoritati canonum monachos subjectos episcopis fieri debere. Quapropter volumus ut missus noster sis una cum Henrico abbate, et eosdem monachos plena auctoritate canonum et regulari atque nostra ad proprium monasterium redire compellatis. Si vero quispiam eorum vos non obaudierit, volumus ut compellatis eum venire ad nostram præsentiam in proximo placito, quod habituri sumus Domino annuente apud Carisiacum. Bene vale, et ora pro nobis ad Dominum.

INDEX IN S. AGOBARDUM.

(Hujus voluminis col. 9-351.)

INDEX ANALYTICUS RERUM ET VERBORUM QUÆ TUM IN TEXTU S. AGOBARDI, TUM IN NOTIS TEXTUI SUBJECTIS CONTINENTUR.

(Numeri hujus indicis columnas nostras indicant.)

A

Abbatēs, si rerum summam teneant, prælati episcopis, 175. Taxantur, qui abutuntur rebus ecclesiasticis, 217.

Abbo Floriacensis non inclaruit prodigiis, sed sanctitate vitæ, 131.

Abraham fuit Christianus, 172.

Absolutio discendendi, 101.

Absolvere legatos, 102.

Acephali hæretici, id est, Eutychiani, infensi decretis concilii Chalcedonensis, 56. — Clerici, 158.

Adalardus, abbas Corbetensis, magnæ vir auctoritatis in aula Ludovici Pii, 100, 228, 230.

Adolescentuli in ecclesia positi ad discendum tantum ecclesiasticum, 334, 337 et seqq.

Adoptio est eorum qui sunt ex aliena familia, 50.

Adoratio imaginum impia, 199 et seqq.

Adriani II ordinationis historia excurrit, 307.

Adulter non quærit fructum prolis, sed ut impleat libidinem, 195.

Adulterium nec permitti nec prohiberi potest, 187. — Commissæ dicitur vidua, quæ nupsit post susceptum religionis velamen, 317. Adulterium est aliquem amare præ Christo, 206.

Aditus peculatum non admittit in his quæ ei tradita sunt, 239.

Æquitas non cædis, sed sapientia et misericordia componenda est, 235.

Æri genus ducunt ex Abraham, 96.

Africani concilii decretum de precibus et orationibus in ecclesia cantandis, 331.

Agareni, id est Saraceni, 96.

Agobardus archiepiscopus Lugdunensis, 29. Persecutionem patitur propter Judæos, 70. Ejus capitula adversus Judæos, 72. Ejus modestia et pudor, sive, ut ille loquitur, timiditas, 99 et seq., 115, 116, 198, 229 et seq., 231. Arguitur quod sacræ litterarum interpretis dixerit ignarus fuisse artis grammaticæ, 162 et seq. Interfuit synodo Compendiensi, 524. Correxit Antiphonarum ecclesiæ Lugdunensis, 350. Tempora ejus pessima et exaceratissima, 158 et seq.

Alexandrinorum festinata pietas commendatur, 214.

Altare super sanctum corpus martyris ad Dei honorem cultumque constructum, 208.

Amalachie genus ducunt ex Abraham, 96.

Amalarius diaconus, abbas et chorepiscopus, 102, 525, 359.

Ambrosii episcopi Mediolanensis generosæ et excelsæ mentis facinus peractum in causa synagoga Judæorum et lucel Valentinianorum incestu narratur, 79. Laudatur, 217.

Amor corporearum rerum, etiam bonarum, nocet ad contemplanda spiritualia, 211.

Ananiæ uxorisque ejus Sapphiræ puniitio proponitur his qui illicite utuntur rebus ecclesiasticis, 215.

Angeli nolunt adorari, 205. Amantur et honorantur, charitate, non servitute, 224. Pennatos pingi solitos potest ex Agobardo, 225. Angelos Deus proposuit super iudices et reges terræ, 265.

Animæ humanæ nullus dominus, nisi Deus, 107. Eam ad corpus pervenire quomodo intelligendum, 164. Non est pars divinæ substantiæ vel naturæ, *ibid.* Anima virginitas, fides incorrupta, 36. Integra fides, solida spes, sincera charitas, 206. Deus est animarum vita, 262. Animarum regimen majus est quam imperiale, 299.

Animus corpore melior, 212, 236. Animorum unanimitas non potest esse in contentionibus, 261.

Anthropomorphitarum hæresis, 225.

Antichristus caput omnium iniquorum, 69. Se dicit esse Christum; Christum autem vocabit impostorem, 91. Ejus impudentia depingitur, 280.

Antiphonarum, 325, 350, 508.

Apollinaris episcopus Valentinus laudatur, 82.

Apostoli abstinebant a conviviis Judæorum, 95. Magistri mundi, 114. Ecclesiæ magistri, arietes gregis, 221. Eorum imagines ob amorem tantum et recordationem expressæ ab antiquis, 215.

Apostolicæ sedes, 504. Sunt Ecclesiæ fundamentum, 294. Apostolicarum sedium magna olim auctoritas, 293. Apostolici canones interdum mutati et emendati, 504. Apostolici dicti olim omnes episcopi, 296. Apostolicæ sedi magna debetur ab omnibus reverentia, 295. Apostolicæ sedis honore manente, an pontifex possit exhonoriari, 501.

Aquæ calidæ et frigidæ judicium, 120, 230 et seq., 251.

Arabothi, cælum in quo Deus residet secundum Judæos, 87.

Arelas, Galliarum civitas, omnia portu, 76, 350.

Arianorum pericula nondum prorsus exstincta erat ævo Agobardi, 117.

Armani hæretici corpus publicæ auctoritate coarbitur, qui diu cultus fuerat ut sanctus, 151.